

Ігор РОЩІН,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

SOFT SKILLS – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА

Ключові слова: компетентність, тренер, спортсмени, м'які навички, критичне мислення.

Професійна компетентність тренера є ключовим чинником у забезпеченні ефективності тренувального процесу та досягненні високих спортивних результатів. Вона дозволяє тренерам обирати та застосовувати відповідні технології й технічні засоби, спрямовані на організацію тренувань, що сприяє підвищенню спортивної майстерності спортсменів.

Основною метою професійної діяльності тренера, незалежно від виду спорту, є виховання майбутніх спортсменів та навчання їх руховим навичкам. Професійна компетентність тренера визначається як сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості та його готовності як суб'єкта педагогічного впливу структурувати наукові та практичні знання для ефективної організації тренувального процесу з метою успішного вирішення поставлених завдань.

Структура професійної компетентності тренерів різних видів спорту включає три основні складові: діяльнісну, особистісну та когнітивну. Когнітивний компонент передбачає наявність професійних знань, необхідних для ефективного виконання тренерських обов'язків [2, с. 410].

Але у сучасній системі освіти стосовно підготовки фахівців фізичної культури і спорту, дедалі більше уваги приділяється розвитку м'яких навичок (soft skills) – особистісних характеристик, що забезпечують ефективну взаємодію, лідерство, адаптацію та управління власними емоціями. У тренерсько-викладацькій діяльності ці навички мають ключове значення, оскільки визначають не лише рівень професійної взаємодії з вихованцями, але й впливають на результативність освітнього або спортивного процесу.

Однією з основних м'яких навичок тренера є ефективна комунікація. Вміння чітко та доступно доносити інформацію, слухати й розуміти потреби спортсменів чи учнів, а також давати зворотний зв'язок – усе це сприяє формуванню довірливих стосунків між тренером і вихованцем [3, с.100].

Ділове спілкування відіграє ключову роль у встановленні та розвитку відносин співробітництва і партнерства між колегами, керівниками, підлеглими, партнерами та конкурентами у сфері фізичної культури і спорту. Ефективність цих відносин значною мірою залежить від рівня культури спілкування, що впливає на результативність взаємодії між діловими людьми.

Проте, не кожен спортивний фахівець здатний ефективно налагодити та підтримувати взаємовідносини з оточуючими. Це підкреслює актуальність дослідження

ділової культури у сфері фізичної культури і спорту, спрямованого на виявлення особливостей ділових культур різних країн та окреслення підходів до вдосконалення ділового спілкування в сучасних умовах.

Не менш важливою є емоційна компетентність, що включає саморегуляцію, емпатію та вміння керувати конфліктними ситуаціями. У спортивному середовищі, де часто виникає напруга, стрес або розчарування, тренер з високим рівнем емоційного інтелекту здатен стабілізувати атмосферу, підтримати мотивацію та допомогти подолати труднощі.

Успіхи вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл значною мірою залежать від професійної майстерності тренера. Ця майстерність охоплює фахові знання, уміння та навички, морально-вольові якості, а також такі особистісні риси, як емпатія, толерантність і комунікативні здібності, які є складовими емоційної компетентності [5, с. 90].

Тренер має бути також лідером і натхненником. Навичка мотивації, вміння вести за собою, створювати згуртований колектив і надихати на досягнення – це основа результативної командної роботи та індивідуального прогресу спортсменів. Такий підхід передбачає гнучкість, креативність і здатність адаптуватися до різних ситуацій.

Формування лідерської компетентності є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх тренерів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти. Цей процес спрямований на розвиток не лише фахових знань та навичок, але й особистісних якостей, таких як відповідальність, моральні принципи, активна громадянська позиція та гуманістичні цінності.

Лідерська компетентність тренера включає здатність ефективно керувати командою, мотивувати спортсменів та сприяти їхньому особистісному зростанню. Вона базується на розвитку комунікативних здібностей, емпатії та толерантності, що є ключовими для встановлення довірливих відносин з підопічними та колегами.

Важливим аспектом є інтеграція теоретичних знань з практичними навичками, що дозволяє майбутнім тренерам ефективно застосовувати лідерські якості у професійній діяльності. Це включає використання сучасних педагогічних технологій та методик, спрямованих на розвиток лідерства серед спортсменів та створення сприятливого середовища для їхнього розвитку та поєднує розвиток професійних, особистісних та соціальних якостей, необхідних для успішної реалізації тренерської діяльності та виховання майбутніх чемпіонів [4, с. 131].

Серед інших важливих м'яких навичок варто виділити критичне мислення, тайм-менеджмент, відповідальність, стресостійкість та постійне самовдосконалення. Ці якості дозволяють тренеру ефективно планувати навчальний процес, приймати зважені рішення та створювати сприятливе середовище для розвитку кожного учасника.

Критичне мислення є невід'ємною складовою професійної діяльності тренерів у сфері фізичної культури та спорту. Воно передбачає здатність аналізувати, порівнювати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел, що дозволяє тренерам приймати обґрунтовані рішення та ефективно вирішувати проблеми, які виникають у процесі тренувань. Тренери часто стикаються з необхідністю швидко

реагувати на змінні обставини під час змагань або тренувань, оцінювати ситуацію, враховувати альтернативи та обирати оптимальні стратегії для досягнення поставлених цілей.

Здатність критично мислити сприяє пошуку нових методів і підходів у тренувальному процесі, що може підвищити ефективність навчання та мотивацію спортсменів.

Критичне мислення дозволяє тренерам чітко формулювати свої думки, аргументувати рішення та ефективно передавати інформацію спортсменам, що сприяє кращому взаєморозумінню та співпраці, формує здатність об'єктивно аналізувати результати тренувань і змагань дозволяє тренерам вчасно виявляти недоліки, коригувати плани та адаптувати стратегії для покращення результатів [1, с. 107].

Таким чином, м'які навички є не менш важливими, ніж професійні знання та методики. Вони формують основу ефективної тренерсько-викладацької діяльності, підвищують якість комунікації та сприяють гармонійному розвитку вихованців. У майбутньому значення м'яких навичок лише зростатиме, адже успішний тренер – це не лише фахівець, а й мудрий наставник, психолог і мотиватор.

Список використаних джерел:

1. Байрачний О., Золотухін В., Іванов П. Аналіз особистісно-психологічних якостей тренера як один з факторів ефективного управління підготовкою спортсменів. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. праць. Вип. 61. Переяслав, 2020. С. 107–110.

2. Башавець Н.А., Федорищак Р.Л., Бондарович О.П., Овчарук В.В., Рубан А.К. Вдосконалення професійної компетентності тренерів різних видів спорту. *Вісник науки і освіти*, 2023. С. 402–414.

3. Данильченко А. О. Комунікація в спортивному менеджменті: кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра: спец. 017 «Фізична культура і спорт», освітньою програмою «Менеджмент у спорті». Київ : НУФВСУ, 2023. 97 с.

4. Зінченко Л.В. Професійна відповідальність як фундаментальна лідерська якість майбутніх тренерів фізичної культури і спорту. *Лідери XXI століття. Формування особистості харизматичного лідера на основі гуманітарних технологій*. Харків, 2019. С.130–132.

5. Оніщук Л.М. Психолого-педагогічні компетентності студентів – майбутніх тренерів. *Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності*. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 89–92.